

היכלי תורה

ערש"ק פרשת בא ג שבט תשסח ♦ דף היומי בבלי: נדרים כא ירושלמי: מגילה לד משנ"ב ח"א קמא:

שיעורי תורה

החומר בעלון מתוך

מתיבתא

הגמרא של לומדי הדף היומי

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב.. (יא ב)

כבר עמדו בזה רבים, המה ראו כן תמהו, למה ציוה השי"ת כן, והלא ממה נפשך, אם מכח ההבטחה שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' מגיע לבני ישראל השכר הזה, הלא אין מעצור לה' להכריח את המצרים שיתנו גם בלי שישאלו בני ישראל מהם. ואם אין הדין נותן שיבא הממון הזה לידם של ישראל, גם כשישאלו ולא יחזירו יעברו על אותה מדת הדין.

והנה כבר תמהו המפרשים, על מה ולמה היה ראוי פרעה לענשים כבדים כל כך על שהשתעבד בבני ישראל, והלא גזירה היא שנגזרה עליהם מפי הגבורה בברית בין הבתרים, באמרו 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה'. ופירש בזה הרמב"ם, שהן אמת שנגזר על זרע אברהם לסבול עינוי גלות ושעבוד, אבל לא היה מכללה של הגזירה איזו אומה תקיים הגזירה תחת עולה, ומי יהיה המלך שעל ידו תצא הגזירה לפועל. כיון שכך, היתה זו בחירתו הרעה של פרעה, שברוע לבו הכניס את עצמו ואת עמו בתוך הענין הזה, ולא יצא עליו הדבר מפי עליון, לפיכך דין הוא שישא ויסבול את העונש במלואו.

אלא שבפירושו של הרמב"ם נתיישב רק מדוע היה ראוי פרעה ללקות ולסבול ענשים בגופו, שזה מגיע לו על רוע בחירתו על שהכניס את עצמו מרצון לעניין. אבל לעניין תביעת שכר מלאכתם של ישראל במשך השנים, בזה יכול היה לטעון, שהרי גם אם לא הייתי אני משתעבד בכם ונהנה מעבודתכם גם אז היתה הגזירה יוצאת לפועל, אלא שהיה זה על ידי מלך אחר שהיה נגזר עליו מן השמים שיעשה כן. אם כן, גם עכשיו שנשתעבדתם אצלי, לאו בעלי דברים דידי אתם, כי אם אותו מלך שזכה בעבודתכם. אם יתבענו הוא, אתן שכרו משלם, ולכם אין עלי שום דין ודברים.

כאשר ציוה הקדוש ברוך הוא 'וישאלו איש מאת רעהו', חזרה טענה זו עצמה להיות חרב פיפות ביד בני ישראל. שהרי עכשיו כשבא ממנום של המצרים לידם, הרשות בידם לעכבו בשכר עבודתם. אם יטען כעת פרעה, כי לא הוא החייב, תהיה עכשיו תשובתם לפרעה, לאו בעל דברים דידנו את, ולא נגזר עלינו שנעבוד לך. ואם אתה בא לתבוע עבור אותו המלך, לכשיבא לתבוע נשלם לו.

ראשי ממלכת התורה 'עוז והדר'
בראשות מורנו הגאון הצדיק
רבי יהושע לייפער שליט"א
נשיא ומייסד 'עוז והדר'
בביקור מרגש אצל הגאון הגדול
רבי חיים קנייבסקי שליט"א
עמוד 6
(בשבוע שעבר נשמט בטעות העמוד)

ביקור מיוחד ורב רושם
של כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז –
קלויזנבורג שליט"א ארה"ב
בהשתתפות ראשי ורבני המכון בסניף
ממלכת התורה 'עוז והדר' בית שמש
עמוד 7

מתיבתא
מצאנז עיני ישראל

בהנחה שנערכה ב"ח שבט
בין מניי 'מתיבתא' שהשיבו למטוב המיוחד שנשלח למניי
וכה
הרב שלמה שפירא מירושלים
בש"ס התנים מפואר
"עוז והדר" מהדורת פריעדמאן

אמור מעט ועשה הרבה' במקום שמשקר

בספר חסידים (סי' תתשיב) כתב צדיק אומר מעט ועושה הרבה, אבל לא יאמר לא אתן לך אלא מעט ואח"כ יתן הרבה לפי שמשקר, אלא אומר כמו שאמר אברהם אבינו (בראשית יח ד) יוקח נא מעט מים וכו'. והמקבל לא יאמר לא אקבל ממך אלא מעט ואח"כ יקבל הרבה.

ובפירוש קדמון (שם) ביאר שאברהם אבינו אמר ואקחה פת לחם דהיינו שיקח מעט ואח"כ כתוב 'ואל הבקר רץ אברהם' שלקח הרבה, הרי שאברהם אבינו לא אמר בתחילה שלא יקח אלא פת לחם. ובלשון חסידים הוסיף שהמלאכים ענו לאברהם אבינו כן תעשה כאשר דיברת.

ובכסא רחמים (אבות דר"נ פי"ג) לחיד"א כתב שיש לומר מעט ולעשות הרבה, ולא תאמר שעדיף שלא יאמר כלום אלא שאע"פ שמשנה בדיבורו משום כך, כיון שאמר טפי מעלי.

ועיין בשיטה מקובצת (ד"ה היה מסרב) שכתב לענין אחד שנדר שלא יכנס לבית חבירו ולא ישתה טיפת צונן שמותר מפני שדרך אנשים טובים כשמזמנין חביריהם לאכילה ושתיה של חמין אומרים בא ושתה עמי טפת צונן והוא נותן לו אכילה ושתיה של חמין ובלשון (הקודש) שביקש ממנו נדר לו, וזירוז הוא דאמר כדאשכחן במלאכים שאמר להם אברהם ואקחה פת לחם וכתוב ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה, וכאן רק התכוון בנדרו שלא יאכל אצלו סעודה גדולה.

והנה בדבש לפי (מערכת צ אות יג) כתב החיד"א צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, אפשר הטעם בזה על דרך מה שאמרו חז"ל על הפסוק (תהילים קיט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך, שהיה דוד המלך ע"ה אומר למחר אני הולך לטייל לראות דירה נאה וכיוצא, והטעם שאמר כן כדי להטעות את היצר הרע שלא יקטרג עליו, וכן הצדיקים אומרים מעט כדי שלא יקטרג עליהם היצר, וימנעם מלעשות מחשבתם, שבזה שאומרים מעט שמח היצר הרע באומרו הנה זה שהיה נדיב והיה נותן הרבה צדקה נעשה כילי, חזו גברא עשיר גדול והוא אומר לעשות עם עני חשוב או ת"ח מעט מזעיר, ואח"כ תיכף יעשה הרבה, כמעט בלי מחשבה, וזו היא המצאת הצדיקים לומר מעט ולעשות הרבה.

ביאור נוסף כתב החיד"א במעלת האומר מעט, שהאומר הרבה, פעמים שיש לחשוש שעושה כן מאחר שמתבייש הוא לשנות מדיבורו, כגון עשיר שהתחייב בסכום גדול לצדקה יתכן שאינו מקיים את דבריו אלא מחמת שבוש הוא שלא לקיים הבטחתו, אך אם יאמר מעט ולבסוף יעשה הרבה וודאי שאינו עושה כן מחמת בוש שהרי לא התחייב לכך, ובזה מעלתו מרובה.

שמיטה בעבר הירדן

ברמב"ם (שמיטה ויובל פ"ד הכ"ז-ח) כתב, עמון ומואב ומצרים ושנער אע"פ שהן חייבים במעשרות מדבריהם אין שביעית נוהג בהן. עבר הירדן, שביעית נוהגת בה מדבריהם. וספיחי סוריא ועבר הירדן מותרים באכילה, לא יהיו ארצות אלו חמורים מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים, [ושם מותרים הספיחים וכ"ש בעבר הירדן ובסוריא].

והראב"ד (שם) השיג על הרמב"ם למה היה צריך להביא עבר הירדן מק"ו, הרי לא החזיקו שם עולי בבל וכן סוריא. ולעיל (שם הכ"ו) כתב שכל מקום של החזיקו בו אלא עולי מצרים, ספיחי מותרים.

והנה בברכי יוסף (או"ח סי' תפ"ט) האריך בענין זה בדברי חז"ל, ובדברי הראשונים והאחרונים אם עבר הירדן בכלל ארץ ישראל היא או לא, ובתוך דבריו הביא דברי מהר"י קורקוס (שם) שכתב ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל, מוכח שביעית נוהגת בעבר הירדן ובודאי מדבריהם הוא, שמדאורייתא נתמעט בספרא מכי תבואו אל הארץ ארץ המיוחדת.

ובשו"ת התשב"ץ (ה"ג סי' קצח) הביא ראיות רבות מהתלמוד ומכל גדולי הראשונים שארץ סיחון ועוג בכלל א"י לכל מצותיה מן התורה.

והנה בסוגיין אמרו, קא תמה רבי יוחנן, מכדי כתיב ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב, [והיאך גבר כעסו של אותו בן מחוזא כל כך להרוג את חבירו, שהרי היה בארץ ישראל, ר"ן]. אמר ליה, ההוא שעתא לא עברינן ירדנא, [ועבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר ולמקצת קדושות, ר"ן].

ובברכי יוסף (או"ח סי' תנט) האריך הרבה בדין עבר הירדן וכתב, 'אמור מעתה דמ"ש רש"י בנדריים (ד"ה לא), לא עברינן ירדנא 'עדיין לא עברנו הירדן כשאירע אותו מעשה ולא הוינן בתחום ארץ ישראל'. ולפי מה שהוכחנו מלשונות רש"י הנזכרים [עיי"ש], צ"ל שמה שכתב 'ולא הוינן בתחום ארץ ישראל', לאו למיעוטי דעבר הירדן אינו ארץ ישראל, אלא כיון דקאמר ההיא שעתא לא עברינן ירדנא, וכוננתו שעבר הירדן אינו כקדושת ארץ ישראל ממש, שאינו ראוי להשראת שכניה, כתב רש"י לא הוינן בתחום ארץ ישראל, כלומר ארץ ישראל השלמה בקדושתה.

וכל קבל דנא חזיתיה לדעתיה דהר"ן שכתב שם 'היא שעתא לא הוה עבר לן ירדנא ועבר הירדן לא נתקדש להבאת עומר ולמקצת קדושות'. ומשמע דאיירי בערי סיחון ועוג דיש בהם ניצוצי קדושה מיהא, אלא דלא קדשי לעומר ודכוותיה. אלמא דהר"ן סבר שעבר הירדן אינו בכלל ארץ ישראל ואינו קדוש להבאת העומר וקצת קדושות.

לעדכון ורישום שיעורי תורה ניתן לשלוח
פקס ל - 03-543-5757
או לתד. 5717 חיפה

התרת נדרים בערב ר"ה לקטנים והתרה ע"י בחורים

הנה **במשנה למלך** (נזירות פ"ב ה"ג) הסתפק אם קטן שהגיע לעונת הנדרים יכול להישאל על נדרו שאולי דווקא לענין נודר רבתה התורה ולא לענין שאלה, ולפי"ז כתב **בשערים המצויינים בהלכה** (סי' קכח קו"א ס"ק כד) שאין לקטנים לדקדק לומר נוסח התרת נדרים.

אך **בתשובות והנהגות** (ח"ג סי' קס) כתב שנראה שבמופלא הסמוך לאיש שנדרו קיים, מסתבר שיכולים למסור מודעה ולבטל על להבא, [וכן ראה בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ה סי' קכט אות ג, ובהשמטות שהודפס בצידו) שבתחילה כתב שהעיקר למעשה שמועיל לו התרה לנדריו, אולם הביא שמדברי **החת"ס** משמע שלא מועיל וגם הרב פעלים (ח"א סי' לח) שהחמיר מחמת ספקו של המשל"מ]. ומ"מ יתכן שביטולם אינו מועיל אלא על נדרים שידרו בעודם קטנים אבל לא לנדרים שידרו אח"כ, ועל כן כתב שראוי למסור מודעה גם לאחר שהגדילו.

ובהליכות שלמה (שם) כתבו שלא נהגו בבית הגרשז"א **אויערבאך** זצ"ל שמופלא הסמוך לאיש יעשה התרת נדרים.

נידון נוסף מבואר בפוסקים בדין התרת נדרים ע"י בחורים, יסוד הדברים הם בדברי **הרמ"א** (או"ח סי' נה ס"ה) שכתב שקטן שהגיע לגיל יג יכול לשמש כשליח ציבור וכתב שם **המגן אברהם** (סק"ז) שהטעם כיון שתפילה חיובה מדרבנן סומכים על חזקה דרבא שודאי הביא ב' שערות, אבל לגבי דינים דאורייתא אין סומכים על חזקה שהביא ב' שערות, וכמבואר **במגן אברהם** (סי' לט סק"א) לגבי כתיבת תפילין, וכן לגבי ברכת המזון (סי' קצט סק"ז) שאינו מוציא את הגדול, וכן לגבי קידוש כתב **המגן אברהם** (סי' רעא סק"ב) שאינו מוציא את הגדול ידי חובה בקידוש כיון שהוא חיוב מן התורה.

על פי זה כתב **המהרש"ק בשו"ת ובחרת בחיים** (סי' כא) שהואיל ונדר הוא דין דאורייתא ממילא אפילו מי שהוא בן יג שנים אם עדיין לא נבדק אם הביא ב' שערות אינו יכול להיות מן המתירים, וכן מבואר כבר **בשו"ת רעק"א** (ח"א סי' עג) שהיה מזהיר בדרשותיו שהמתירים צריכים להיות דווקא אנשים שנתמלאו זקנם. וכן כתב **הליקוטי חבר בן חיים שהחת"ס** הקפיד על כך שהמתירים נדריו יהיו בעלי חתימת זקן [והובא בשו"ת **קנין תורה בהלכה** ח"ד סי' סד].

ולענין דיעבד, נחלקו האחרונים אם סומכים בדאורייתא על חזקה דרבא, **שהנו"ב** (מהדו"ת סי' א) כתב שסומכים, וכ"כ **התורת חסד** (סי' א), אך **הרעק"א** (ח"א סי' ז) כתב שלא מהני אפילו בדיעבד.

ובשבט הלוי (ח"ד סימן נד אות ד) כתב שבהתרת נדרים צריכים ידיעה ברורה על גדול שערות, ויש מקום להחמיר להצריך מומלאי זקן, שהרי בנדרים לא סמכין על חזקה דרבא כמבואר **ברעק"א** (שם, וביו"ד סי' רכח ס"ג), כיון דמידי דאיסורא הוא, ודמי לחליצה שלא סמכין על חזקה זו.

ובספר **קצור הלי המועדים** (דבליצקי, דיני התרת נדרים) היקל אם מלאו לו יח שנה ואף שלא נבדק אם הביא ב' שערות על פי המבואר **במג"א** (סי' לט סק"א) **והחיי אדם** (כלל יד סי' א). אך **בביאור הלכה** (סי' לט ד"ה או) מבואר שפליג על **המג"א והחיי אדם הנ"ל**.

וכתב **בתשובות והנהגות** (ח"א סי' שלז) שמ"מ למסירת המודעה ודאי שאין צריך לאומרה דווקא בפני גדול עם חתימת זקן.

התרת נדרים בר"ח אלול

כתב **הברכי יוסף** (או"ח סי' תקפא ס"ק כא) בשם **הש"ך** (עה"ת פרשת מטות) יש נוהגים לעשות התרת נדרים באלול, והרמז "לא יחל דברו ככל" סופי תיבות אלול, והביאו **השע"ת** (סק"א).

ועיין **כף החיים** (ס"ק יב) שנהגו לעשות התרת ארבעים יום קודם ראש השנה וארבעים יום קודם יום הכפורים והוא ע"פ דברי הזוהר הק' שמי שנתחייב בנזיפה או נידוי בבי"ד של מעלה, ישאר בנידויו ארבעים יום, ואין תפילתו נשמעת, ועל כן נוהגים לעשות התרה ולהזהר מכאן ואילך בכל ענייניו שלא יתחייב נזיפה או נידוי וכן היו מגדולי ישראל שנהגו כן וכמבואר **במשמרת שלום** (מנהגי קוידנוב דף מא.). וכן נהג **הגה"ק ר"ד מללוב** כמ"ש בספר **המקובלים והחסידים** (למהר"י וינשטוק ח"ב שער ז ס"ב). [ובהלכות חג בחג ימים נוראים פ"א הערה 25 כתב ליישב מנהגינו שלא מקפידים על עשית התרת נדרים מ' יום קודם יום הכיפורים כיון שעיקר כוונת הזוה"ק היא באופן שלא התיר את הנדר, אבל אם התיר את הנדר הרי הנדר נעקר למפרע ואינו בנידוי].

וראה **בכף החיים** (שם) שהביא שיש נוהגים לעשות התרה כל ערב שבת, וכן בר"ח אלול מפני שהוא מ' יום קודם יוה"כ, וכן היה מנהג רבי שלום שרעבי כפי שכתב ספר **הנהגות הצדיקים** (אות כב, נה) שביום כ' לחודש אב היו עושים חסידי בית אל התרת נדרים כיון שהוא ארבעים יום קודם ר"ה. וכן בכל ערב שבת קודש קודם מנחה עושים התרת נדרים.

רב שמחל על כבודו וחזר בו

בשו"ת מהרם שי"ק (יו"ד סי' ריח) הסתפק במה שקיי"ל שרב יכול למחול על כבודו וכבודו מחול, אם היינו שמוחל על עיקר חיוב כיבודו וממילא אם רצה לחזור בו אינו חוזר כיון שכבר מחל על זכות כיבודו, או שהחיוב נשאר ומחילתו היא כאומר הריני כאילו התקבלתי וכמבואר בסוגיין, ועל כן אם חוזר בו שפיר מהני חזרתו ושוב חייבים בכבודו.

והנה כתב **הר"ן** (ד"ה הריני) בשם **הרשב"א** שדוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי דכיון שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתיו דאפוכי מטראתא למה לי, אבל בבטול מעשה כגון שאמר נכסי אסורין עליך אם תלך למקום פלוני לא שייך למימר הכי לומר לו הרי הוא כאילו לא הלכת שא"א, ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר כן שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך אם לא ילך כבר נשלם רצונו.

ועיין **בשו"ת להורות נתן** (ח"ו סי' פו) שכתב לפי דברי **הרשב"א** שדווקא על בזיונו אין הרב יכול למחול אבל על מניעת הידורו יכול למחול כיון שאין זה אלא בשב ואל תעשה ושייך לומר בזה הריני כאילו התקבלתי.

תנאי מראש השנה לטלטול נר שכבה בשבת

בגמרא מבואר שהרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בערב ר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ומצאנו בפוסקים שלמדו מדברי הגמרא להשתמש בתנאי מעין זה במקרים נוספים וכפי שיבואר.

הנה לגבי טלטול נר שכבה בשבת, פסק השו"ע (או"ח סי' רעט ס"ד) שאע"פ שאסור לטלטל נר שכבה בשבת משום מוקצה, אם התנה מערב שבת על נר שיטלטלנו כשיכבה מותר לטלטלו כשכבה [אמנם דעת הרמ"א שם להחמיר שלא מועיל תנאי לענין זה], והוא על פי המבואר בדברי הראשונים במס' שבת (מה). וכמבואר בבית יוסף (או"ח שם).

והתשב"ץ (ח"א סי' קלז) ובנו הרשב"ש (ח"א סי' תז) והביא דבריהם הבית יוסף (שם) הכריע כדעת ראשונים אלו שמתירים את טלטול הנר ע"י תנאי ונכדו של התשב"ץ [מהר"ר אברהם אבן טואה, ותשובתו נדפסה בשו"ת התשב"ץ ח"ד סי' ז וצ"י לדבריו בברכי יוסף סי' רעט אות ה] לאחר שהביא הכרעת זקנו כתב להסתפק אם די להתנות בשבת אחת לכל השנה שיאמר כל נר שאדליק לכל שבת ושבת בשנה זו אני מדליקו על מנת שכשיכבה אטלטלנו בשבת והוכיח כן מסוגייתנו שמבואר שהרוצה שלא יתקיימו נדריו יאמר בראש השנה כל נדרים שאני עתיד לידור בשנה זו יהיו בטלים. וכתב שם בסוף דבריו שהמטלטל ע"י תנאי אחד לכל השנה יש לו על מה לסמוך.

וכן הכריע הברכי יוסף בשם זקנו מהר"א אזולאי שבמקום שנהגו לטלטל את הנר שכבה ע"י עשיית תנאי אינו חייב להתנות כל שבת, אלא אף אם התנה פעם אחת בשנה מועיל, וכ"כ בשו"ת ויאסוף שלמה (או"ח סי' כ"א).

תנאי מראש השנה על צדקה ממעשר כספים

כעין זה דן גם בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' קסח) במי שהתנה שכל צדקה שיתן יהיה בכלל מעות מעשר, אם אע"פ שבזמן הנתנה אינו מכוון לכך מכל מקום יכול לקחתו מכסף מעשר או שצריך לכוון דווקא בשעת נתנה שיהיה הכסף ממעשר, ולא מועיל מה שהתנה קודם.

והוכיח מהמבואר בסוגיין שמועיל תנאי לגבי נדרים אע"פ שהם מדאורייתא, וא"כ הוא הדין שיועיל למעשר כספים שהוא מדרבנן, אלא שכתב לחלק, שאולי בנדרים שמאחר וקיי"ל (כב). שכל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב קרבן, א"כ יש איסור לנדור ואנו אומרים שבסתמא סמך על תנאו כיוון שאינו רוצה לעבור איסור אבל צדקה שיש חיוב ומצווה לתת צדקה, מניין לנו שסמך על תנאו אולי רצה לתת צדקה ולא להחשיבה ממעשר.

ומכל מקום מסיק בסוף דבריו שוודאי מועיל תנאי בצדקה, אבל אם כיוון בפירוש שלא יהיה ממעשר ואח"כ התחרט ורצה לסמוך על תנאו, אינו מועיל.

ועיין בשו"ת הגר"ש ענגיל (ח"ה סי' כב) צמח צדק (יו"ד סי' פח), ושערים המצויינים בהלכה (סי' סו סק"א) לענין עשיית היתר עיסקא באופן זה שכל עסקיו יהיו על דעת ההיתר עיסקא. ועיין עוד בספר תקנת רבים, שנתחבר כולו לדון בענין זה.

ובשו"ת נתיבות אדם (סי' יג) בענין עשיית גילוי דעת בספרית העומר שאם יזכיר את מניין היום בספירה קודם שימנה בברכה שלא יחשב זאת לספירה, כדי שיוכל לברך אח"כ.

חיוב תשובה כשאכל טריפות באונס

בנתיבות המשפט (ח"ו סי' רלד ביאורים סק"ג) כתב שהעובר על איסור דרבנן בשוגג אינו מחוייב כפרה, ויש שביארו בדעתו ש"ל שאיסורים דאורייתא הם איסורי חפצא ועל כן גם בשוגג מחוייב בכפרה, משא"כ באיסורים דרבנן שאינם אלא איסור גברא (תורת חסד או"ח סי' לא אות ה, אבני צדק או"ח סי' מה, ועוד).

והנה בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' מא, הו"ד בפ"ת יו"ד סי' כט סק"א) נשאל באחד שאכל עוף ואח"כ מצא בו אחד מיי"ח טריפות אם צריך כפרה על מה שאכל או לא. והשיב, לכאורה היה נראה להביא ראיה מדאמרינן בנזיר (כג.) על הפסוק 'ולא ידע ואשם ונשא עונו', ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגון חתיכה ספק של שומן ספק של חלב אמר קרא ונשא את עונו וכו', וא"כ אף שרצה לאכול כשר צריך כפרה, מ"מ נראה דווקא התם שנולד הספק קודם שאכל אבל אם לא נולד הספק עד אחר שאכל הוא אונס ואונס רחמנא פטריה, והביא ראיה לדבריו, עיי"ש.

ובשו"ת באר משה (ח"ה סי' קל) נשאל באחד שאכל בחנות הרבה פעמים מאחר שסמך על הרב המכשיר, ולאחר זמן נודע לו שאכל איסורים ממש, אם צריך כפרה או שדינו כאונס שרחמנא פטריה.

והשיב שאם היה אונס ממש היה מקום לפטרו, אבל עתה בזמנינו אין זה אונס כלל וקרוב לפשיעה או לשוגג יותר מלאונס שהיה לו לדקדק בזה ואיהו גרם לנפשיה וחייב לעשות תשובה כדין.

וע"ע במה שהאריכו הראשונים בנידון טמטום הלב ע"י אכילת מאכלות אסורות באונס, שבתשובות הר"ן (דרוש יא) מבואר שאם הכריעו הסנהדרין להתיר אין המאכל מוליד מדות רעות, ובתפארת ישראל למהר"ל (פ"ח) גם מבואר כן, אך במשך חכמה (דברים ו יא) מבואר שאף אם אכל בהיתר יש טמטום הלב, עיי"ש.

ברכת הגומל על ידי האב במקום בנו

במשנה, או שחלה בנו. בשו"ת חוט המשולש (תשב"ץ טור א סי' ד, הו"ד בדעות או"ח סי' ריט) נשאל על מנהג קצת אנשים שכשבנם חלה, לאחר שנתרפא מחוליו עומדים הם בפני ס"ת ומברכין ברכת הגומל על רפואת הבן, אם יש לחוש בזה משום ברכה שאינה צריכה מכיון שלא נתקנה ברכה זו אלא לחולה עצמו, או שמא אין זה ברכה לבטלה מאחר שבכך שהבן התרפא יש טובה גדולה לאב.

והשיב, שיש להוכיח מדברי הגמ' בברכות (נד:) ומפירוש הר"ח (שם) שאנשים אחרים יכולים לברך ברכה זו להודות לאל על רפואת החולה, וא"כ כל שכן שהאב יכול לברך על רפואת בנו.

והוסיף שאף לדעת הסוברים שאין אחר יכול לברך הגומל על רפואת חברו, מ"מ בנו חשוב כגופו ויותר מגופו, וא"כ בודאי שבכה"ג הם יודו שהאב מברך על רפואת בנו, וכ"ש בבנו קטן שאם היה מת לא היה מת רק בעוון אביו כדאמרינן (שבת קה): מפני מה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהם קטנים כדי שייבכה וכו', וכן מוכח בכמה דוכתי שבנים קטנים מתים בעוון אבותיהם. ובנו קטן דגופו הוא ויש לו חובה במיתתו יותר ממיתת עצמו, על כן בודאי מברך עליו.

ומיהו אם הבן הוא גדול ויכול לברך בעצמו, ואם היה מת בחטאו יומת, יש לומר שלדיעות שאין אחר יכול לברך עבור חברו, כן גם האב אין יכול לברך עליו ברכת הגומל, ואנו רואין שלא נהגו מנהג זה רק על הקטנים, על כן מנהגם הוא טוב, והביא דבריו. וכע"ז כתב בעיקרי הד"ט (י"ס"ק יח) בשם הבית יהודה, אלא שדעתו הקטן יכול לברך בעצמו.

ויש שכתבו שקטן שהגיע לחינוך יברך (רעק"א בשם המהר"י באסאן, מור וקציעה, ברכי יוסף, בן איש פרשת עקב אות ב).

אך במשנ"ב (סי' ריט סק"ג) כתב בשם האחרונים שקטן אינו מחוייב להודות [ואפילו מצד מצות חינוך], ומקור דבריו במג"א (שם סק"א). וכתב השערי תשובה בשם השערי אפרים והמחזיק ברכה, שגם האב לא יברך עבורו, וכ"כ הכף החיים (שם סק"ב).

אדם שבדק תפיליו ונמצאו פסולים

כתב החת"ס (ד"ה אונסא) שמה שאמרו בברכות (ו.) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, שהיינו למ"ד שאונס כמאן דעבד.

והנה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' נד) כתב בדין אחד שקנה תפילין אצל סופר מוחזק בכשרות, וכשעברו ג' שנים נתן לבודקו, ומצא בשל ראש חסר פרשה, ונפשו לשאול הגיע, איזה תשובה מחוייב לעשות, וכאב לו מאד על המכשול, שביטל מצות תפילין של ראש כמה שנים, וממש נוגע לו בנפשו. והשיב עפ"י המבואר באשל אברהם (בוטשאטש, או"ח סי' ט) וז"ל, תפילין שנמצאו פסולים למפרע [כגון חסר אות וכדומה שאין לתלות שעכשיו מקרוב נעשה], י"ל ששייך בכך מעין מה שאחז"ל בכהן העובד ונודע אח"כ שהי' חלל, שאין חשש על עבודתו למפרע מצד מה שנאמר ברח"ד חילו, ואינו צריך לומר בשכמל"ו, על כל ברכה שאמר קודם שנודע, כי הברכות שמקודם רצויות.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ד, או"ח סי' ב) כתב, המצא תמצא באיש שכתב תפילין ונתנו למגיה וכו' ומקרה היה לו שנעלם ממנו טעות התפילין בחסרון או יתרון תיבה אחת או אות אחד, וזה לבשו לפי תומו כמה שנים וכאשר פתח אותו לבודקו פעם שנית נמצא בו הטעות הנז', ונמצא זה לא קיים המצוה כמה שנים ובירך ברכה לבטלה, ואיך זה איש תם וישר יהיה ערום ממצוה יקרה זו וכו' ושיהיה בידו שגגת ברכה לבטלה. גם זה דבר קשה מאד לסבלו, ומצאתי תרופה אשר נמצא מרב קדמון שהביא הגאון חיד"א ז"ל בדבש לפי והעתיק דבריו בספר לב חיים (סי' י) שגם הוא נתעורר בדבר כיצא בזה וכתב וז"ל: הנה ראיתי להרב הגדול החיד"א בספר דבש לפי (מערכת ד אות ד) שהביא מושם ספר שבלי לקט (ח"א, שבלת ח) שכתב בשם גדול וז"ל: וכל איש מקבל שכר כל מה שרואה בדעתו אם דעתו מכוין לשמים שהרי אתה רואה שבתפילין שתפרן בפשתן פסולים כדאמר פרק אלו הלוקין אמר רב חזינן לתפילי דבי חביבי דתפרי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה ובודאי דרבי חייא הגדול הי' לו שכר תפילין כשאר החסידים אעפ"י שתפורות בפשתן, עכ"ל. הרי נראה דאפילו כפי הלכה היו תפילין פסולין, בכל זאת כל שלדעתו מכוין לשמים לקיים המצוה יש לו שכר תפילין.

ועיין בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' לה) שדן בענין זה והביא מה שכתב הפנים מאירות (ח"ג סי' ט) שנשאל על אחד ששגג ולא הניח תפילין של ראש במצחו [היינו שהניחם שלא במקומם הרבה פעמים], וכשידע נתחרט ובקש תשובה על שהוציא כמה פעמים מפיו ברכה לבטלה ועבר על לאו דלא תשא וכו'. והשואל הוא במר נפשו רוצה להחמיר בתשובה אבל הוא מקצירי ומריעי וכו'. והאריך בזה ומסיק דעל ביטול העשין כולן נתכפרו בחרטתו ובתשובה שעשה עולה דורן על כולן וסגי בכל דהו שמקבל עליו, ובדבר ברכה לבטלה לדעת הרמב"ם שהוא מדרבנן סגי בחרטה שנתחרט. ובר מכל דין כיון דלפי מנהגנו אומר בכל פעם בשכמל"ו וזה תיקון שלא עבר על לא תשא כמו שהביא הב"י (או"ח סי' רו) וז"ל בשם ירושלמי, הדין דנסיב עיגולא ומברך עלוי והוא לא אתי בידיה צריך לברכא עלוי זמן תניות א"ר תנחום צריך לומר בשכמל"ו אחר ברכה שאין צריכה תיקון שלא הוציא שם שמים לבטלה וכן משמעות כל הפוסקים א"כ לא חטא כלל בהוצאת שם שמים לבטלה רק תשובתו בחרטה ומודה ועוזב ירוחם מן השמים והבא לטהר מסייעין לו, עכ"ל.

וע"ע בחקל יצחק (עמוד רנו) בשם בעל הפרי שדה שאין הברכה לבטלה וגם קיים המצווה וכן הוא בפרי השדה (ח"ג סי' קיז). ועיין בבאר משה (ח"ה סי' קל).

כפתור הנדר

יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא כל הבוטה ראוי לדקרו
בחרב אלא שלשון חכמים מרפא

ראוי לדקרו בחרב. מדה כנגד מדה, כי הוא גזר על נפשו הנדר ואין ראוי לאסור מה שהתורה התירה, ודבר זה נקרא גזירה שגזר על נפשו בכח הנדר, ולא כן התורה כי התורה אף שהיא גוזרת כל דרכיה דרכי נועם, ולא נאמר עליה שהיא דוקרת כמו חרב, רק כאשר גוזר על נפשו גזירה מעצמו נקרא יש בוטה, כי קרא הכתוב הנדר יש בוטה כמדקרות חרב בשביל כח הגזירה שגזר על נפשו וראוי לדקרו בחרב ג"כ שגזר על עצמו כך ראוי שיבא דקירה על נפשו אבל נודרים לעשות מצוה מפני שהמצוה ראוי לעשות ומפני שראוי לעשות יש לגזור.

(חדושי אגדות למהר"ל דף כב.)

תניא ר' נתן אומר הנודר כאלו בנה במה וכו'

ולפי שאמרו ז"ל כל הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליו קרבן, אשר הורו בזה שאין לאדם לנדור, ואם נדר אין לו לקיים נדרו אלא לשאל עליו. אמר הכתוב כי אין זה כן כלל בנודר על המצות, אלא איש כי ידור נדר לה', הנה לא יהיה איש זה מחלל דברו ית' כאלו הקריב קרבן בבמה, כשכל היוצא מפיו יעשה ולא יבקש להתיר את נדרו. אי נמי איש כזה לא יצטרך להחל דברו ולהתירו אלא ככל היוצא מפיו יעשה, דאדרבא מצוה קא עביד כנדר עצמו.

(בינה לעיתים ח"ב דרוש ד לדבור)

כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו

ואמרו חז"ל (פסחים טו:) כל אדם שכוועס, אפלו פוסקין לו גדלה מן השמים, מורדין אותו. ועוד אמרו חז"ל כל הכועס, כל מיני גיהנם שולטין בו, והכונה הוא דלכל עון בפני עצמו יש בגיהנם ענש המיוחד לאותו העון, ועל ידי מדת הכעס בא האדם כמעט לכל מיני עונות למתבונן ברע המדה היא, עד שאמרו עליו חז"ל, שבידוע שעונותיו מרביץ מזכיותיו, לכן אמרו, כל מיני גיהנם שולטין בו, לכן צריך האדם להסיר הכעס מלבו וינצל מדינה של גיהנם ויזכה לחיי עולם הבא.

(שמירת הלשון ח"א שער התבונה פרק יג)

אמר ליה רבא תנא קא מסתים לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש
בנדרים ואת דרשת ליה בפירקא

וצריך לומר לר' יהודה קרא דר' מאיר דוהיה במקום וגו' בני אל חי לא קשיא דסבירא ליה שתרוייהו אמת וכמו שכתבתי לעיל אמשנה דחלק ודברי דורשי רשומות, דהרי גם הא דנאמר אתם לא עמי דנגזרה מקודם נאמר בכתוב דלא נתבטל בהווה רק בלשון עתיד והיה, דמצד ההשגה שבהתגלות לב החכמים בעולם הזה הרי מנו אלו שאין להם חלק לעולם הבא ונשנה במשנה סתם, רק בגמרא גילו השגת הדורשי רשומות שהתלמוד מגלה דברים שסתמו במשנה שלא רצו לפרש כדרך שאמרו (נדריס כג:) תנא מסתים לה סתומי שלא יהא קלות ראש ובגמרא שם פירשו הדבר, כי המשנה שהוא ההלכות בקיצור בלא משא ומתן ופלפול נסדר להיות מסור לכל ועל כן הסתירו שם דברים שיוכלו קלי הדעת לבוא על ידי זה לקלות ראש, וכן כאן לא רצו לגלות זה במשנה שיש מדריגה בעולם הבא שבה יש חלק גם לאלו דלא יבואו לקלות ראש כנזכר לעיל בבלעם על ידי שהחליק לשון.

(ספר תקנת השבין אות טו)

ראשי ממלכת התורה 'עוז והדר' בביקור מרגש אצל מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

ביקור מרגש ומרומם ערכו ראשי מכון 'עוז והדר' בראשות הרה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א נשיא המכון, אצל הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א, והתקבלו אצלו בחביבות רבה ונדירה בחדרו המיוחד שבקומה העליונה של ביתו, רבני 'עוז והדר' באו לבשר למרן שליט"א על תחילת עריכת התלמוד ירושלמי המפואר 'עוז והדר'.

מרן הגר"ח שליט"א שמח מאוד למשמע הבשורה הזו, ואף הוציא לשם כך מהיין השמור אצלו לשמחות נעלות כסיומי תורה וכדומה, וכיבד בו את כל אחד מהנוכחים בחדר לשתיית לחיים, ובירך שיזכו לברך בקרוב על המוגמר. עוד ציין, שהוא מצפה מאוד ללמוד במהדורה החדשה של תלמוד ירושלמי 'עוז והדר', והוסיף שמהדורה זו תהיה תועלת גדולה לכלל ישראל ותהווה מענה מובהק למשאלת ליבם של רבבות בני תורה.

במהלך הביקור ניכרה בעליל נהרה של שמחה מיוחדת על פניו של מרן הגר"ח שליט"א, וזאת למרות חולשתו שמחמתה לא התקיימה קבלת קהל באותו היום. הגר"ח שליט"א הקדיש זמן ממושך למשלחת זו של רבני המכון וראשי העורכים הנוהגים להיוועץ עם גדולי ישראל בכל שלבי עריכת הספרים, בהזדמנות זו הם אף שמעו ממנו את דרכי העריכה הראויים לעריכת התלמוד ירושלמי, ובנוסף פירט להם אילו מפרשים כדאי להכליל במהדורה זו.

לאחר מכן העביר להם את ההערות שרשם בשולי גליונות ה'תלמוד ירושלמי' שברשותו, בכדי שיוכלו לשלבם בעריכה המחודשת, וכן את פירושו הנודע על הירושלמי, שקנה שביטה אצל כל קהל לומדי הירושלמי, ובעז"ה ישולב פירושו זה במהדורת ירושלמי החדשה 'עוז והדר'.

במעמד אף נכח הנדיב הנכבד שנטל על עצמו את הוצאות המסכת הראשונה מן התלמוד ירושלמי, והגר"ח שליט"א שיבחו בחמימות רבה, והוסיף לברכו שיזכה לתרום את כל המהדורה עד הכרך האחרון. נשיא המכון הרה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א הזכיר לפניו את הנדיב הדגול הר"ר חיים הערש פרידמן הי"ו פטרון מהדורת תלמוד בבלי של 'עוז והדר', אשר נטל על עצמו בנדיבות ליבו להיות גם פטרונה של מהדורת הירושלמי המפוארת, הגר"ח שהתפעל מהיקף תרומותיו של ר' חיים הערש, האציל מברכות קדשו עליו וברכו בברכת התורה. לאחר מכן בירך הגר"ח שליט"א את תומכי המכון מחו"ל דרך הטלפון.

בני ביתו של מרן שליט"א התבטאו כי שנים רבות שלא זכורה להם הנאה כה גדולה שנגרמה לו, וניכרה על פניו ארשת מיוחדת של שביעות רצון מרובה.

ביקור מיוחד ורב רושם של כ"ק אדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג שליט"א ארה"ב בממלכת התורה 'עוז והדר' בית שמש

במהלך ביקורו בארץ הקודש לרגל המעמד הנשגב לכבודה של תורה שע"י ממלכת התורה "עוז והדר"

לאחר מכן נכנס כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א להתוועד יחד עם נשיא המכון ומחוללו מורנו הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א ושוחחו במשך זמן מה אודות יצירות המופת של המכון, הגה"צ שליט"א הציג את ראשי המכון וראשי המערכת לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א שהאציל עליהם מברכותיו בברכת יגדיל תורה ויאדיר ושיזכו לקדש שם שמים ולהביא בפני עם ה' עוד יצירות מופת בכל מקצועות התורה, ולאחר מכן עברו כל רבני וחברי המכון להתברך מברכות הקודש בפנים מאירות ותשואות חן.

בקורת רוח מרובה נפרד כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ממארחו מורנו הגה"צ שליט"א ונשיא ממלכת התורה תוך שהוא מביע ביטויי התפעלות על העמל הרב הנראה לעיניים ואין זה אלא על ידי מסירות נפש למען הפצת תורה בקרב בני ישראל.

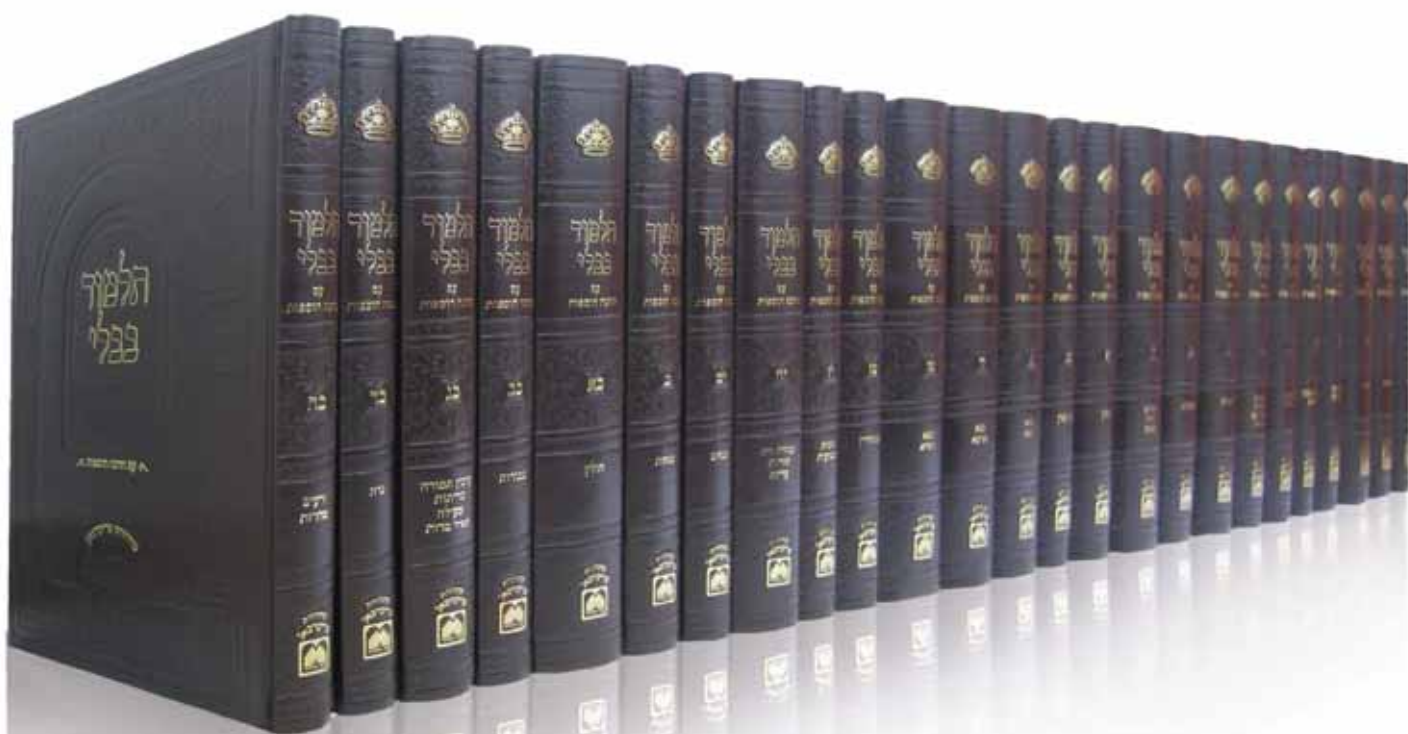
בערב של יום חמישי פרשת שמות ממחרת המעמד הגדול התקבצו ובאו חברי ורבני מכון "עוז והדר" מכל סניפי הארץ להיכלי התורה שע"י מכון "עוז והדר" בבית שמש לקבל את פני האורח הדגול כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג שליט"א ארה"ב שפיאר בליל אמש את המעמד האדיר "סיום הש"ס ע"י ממלכת התורה עוז והדר".

בהדרת כבוד והתרגשות רבה קבלו את פני כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שהופיע בהדרו עם פמלייתו הנכבדה של חסידים ומקורבים נגידיים ואנשי מעשה לראות מקרוב את המתחולל בתוככי ממלכת התורה אשר הדיו נשמעים למרחקי תבל, ולמשך כשעה התעכב שם תוך שהוא בוחן את מגוון פעולותיו של המכון אחת לאחת.

הש"ס של כלל ישראל

חדש! הופיע המהדורה המורחבת!

במהדורה החדשה נוספו:

- ספר 'הערוך' לרבינו נתן בעריכה חדשה לפי סדר הדף בתוספת הארות והערות רבות מגדולי ישראל
- 'עין משפט' השלם כולל כל דברי הרמב"ם והשו"ע
- כל ספרי רבותינו בעלי התוספות [הרי"ד, הר"פ, הרא"ש] עם הגהות והוספות מגדולי ישראל

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מאז ומקדם, ספרי הקודש הם לב ליבו של העם היהודי, והכלי דרכו מתאחדת ומתעצמת התורה עם לומריה. ראשונים ואחרונים, בביאור הש"ס, בפענוח ובתיקון של מאות ספרים, מהם ספרי יסוד בכל בית, ומדי חודש "עזר וחדר", מפעל הספרים התורניים הגדול בעולם ובהיסטוריה היהודית כולה, מחולל בדורנו מהפכת ענק בכל חזרושו הולכים ונשלמים פרויקטים מדהימים בעוצמתם המגשים לכל לומד באשר הוא, שורה ארוכה ביותר של ספרים מופארים, בכלים נאים המרחיבים דעתו של אדם. "עזר וחדר" - תורה ופארה בכריכה אחת. הקשור לספרייה התורנית. 500 אברכים תלמידי חכמים יודעי ספר עוסקים מסביב לשעון בהחדרת ספרי